

Afscheidscollege Gert Oostindie over toekomst koloniale verleden

‘Is het überhaupt mogelijk iets werkelijk goed te maken, en hoe dan?’

‘Het debat over het Nederlandse koloniale verleden resonanceert heel verschillend in de voormalige koloniën. In de Cariben weegt deze geschiedenis zwaar’, zei prof. dr. Gert Oostindie in zijn afscheidscollege op 17 december jl. als hoogleraar Koloniale en Postkoloniale Geschiedenis aan de Universiteit Leiden en als directeur van het Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde (KITLV-KNAW). Oostindie is benoemd tot Officier in de Orde van Oranje-Nassau.

In zijn rede over het koloniale en slavernijverleden van Nederland en de hedendaagse resonantie ervan benadrukte Oostindie dat het spreken over de koloniale geschiedenis en het slavernijverleden een belangrijk maatschappelijk, verbindend doel kan dienen. Hij riep op om bij het vertellen van deze geschiedenis te zoeken naar de nuances, de verschillen in perspectief, de stemmen die elkaar tegenspreken en ook ruimte te geven aan andere dimensies zoals emotie en verbeelding. Maar dan wel vanuit een goed begrip van de historische context.

Gert Oostindie is benoemd tot Officier in de Orde van Oranje-Nassau. Echtgenote Ingrid Koulen speldt namens de burgemeester van Leiden de koninklijke onderscheiding op (foto Froukje Vernooij)

Oostindie: ‘Er is alle reden om te erkennen dat het kolonialisme in de grond niet deugde, geen inherente rechtvaardiging had en doordeesemd was van racisme en geweld. Dat hardop uitspreken kán een zinvol gebaar zijn, net als excuses dat kunnen zijn. Het lijkt mij belangrijk dat hierover in Nederland een debat wordt gevoerd. Maar ik heb de stellige indruk dat daarbij te weinig de vraag wordt gesteld wat hierover dan de gedachten en mogelijk ook verwachtingen zijn in die zeer diverse verzameling landen die – ongewild – een koloniale geschiedenis met Nederland delen. Daar zou het gesprek toch ook over moeten gaan. Anders komt Nederland niet voorbij zelfgenoegzame gebaren van publieke ootmoed’.

Goedmaken, hoe dan?

Laten we, aldus Oostindie, niet alleen nadenken over de vraag of Nederland een blijvende verantwoordelijkheid heeft, maar ook over de vraag of het überhaupt mogelijk is iets werkelijk goed te maken, en hoe dan. ‘Wat verantwoordelijkheid betreft zie ik een groot contrast tussen Indonesië en de voormalige Caribische koloniën. Indonesië beschouwt Nederland als wat het is, een welvarende maar kleine speler op het wereldtoneel, en juist gezien de geschiedenis zeker níet als een partner die welke verantwoordelijkheid dan ook op zich moet of mag nemen voor de verdere ontwikkeling van het land. Dat betekent dat Nederland richting Indonesië vooral bescheidenheid past’.

Dat de zes Nederlands-Caribische eilanden deel uitmaken van het Koninkrijk betekent dat er verplichtingen zijn, wederzijds, meent hij. ‘Als het om ondersteuning gaat, dan is onvermijdelijk vooral Nederland aan zet. De geschiedenis van de trans-Atlantische Koninkrijksrelaties is er een van kolonialisme en slavernij, geen twijfel. Het is belangrijk dat te benoemen. Maar biedt dat inzicht vanzelfsprekende aanwijzingen hoe met elkaar om te gaan? In één opzicht wel: erken over en weer pijn en schaamte, het cultuurverschil, behandel elkaar respectvol, niet volgens het principe van ‘wie betaalt, bepaalt’.

Realisme over huidige problemen

Maar verder vergt een meer constructieve invulling van de Koninkrijksrelaties vooral veel realisme over de uitdagingen van vandaag. En dan is het zeker niet ‘koloniaal’ om hardop te spreken over problemen die inherent zijn aan kleinschaligheid: de beperkte economische, ecologische en geopolitieke levensvatbaarheid, problemen van integriteit in politiek en bestuur, belemmeringen voor het realiseren van een aanvaardbaar niveau van publieke voorzieningen zoals in de gezondheidszorg en het onderwijs’.

Met het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden werd in 1954 een hybride semi-federale constructie gekozen die – onverbeterlijk koloniaal en vergeefs – was bedacht om Indonesië voor het Koninkrijk te behouden. ‘Het zou ‘geen eeuwig edict’ zijn, maar werd het wel. Niet omdat het zo’n logische of voortreffelijke ‘grondwet’ is, maar omdat het Statuut de partners desgewenst stagnatie garandeert. Ik heb er de afgelopen decennia veel over geschreven, me verbaasd en ook wel geërgerd’.

Geen succesvolle herstart

Met een beroep op landelijke autonomie werden over en weer verantwoordelijkheden afgeschoven, ten koste van de eilandelijke bevolkingen, beschrijft Oostindie. ‘De ontmanteling van de Nederlandse Antillen, op 10/10/10, werd niet de succesvolle herstart waarop was gehoopt. Dat was voorspelbaar. Waar de lat te hoog wordt gelegd en wantrouwen regeert, daar komt niemand verder. En dat is zeker níet alleen een kwestie van onvoldoende middelen. Neem de zeer omvangrijke geldstromen die naar de drie Caribische gemeentes gaan: het lijkt wel alsof met iedere euro die wordt geïnvesteerd de weerstand tegen ‘rekolonisatie’ groeit. Geld lost niet alles op, bij lange na niet’.

Wat volgens hem in elk geval níet helpt, is dat het institutionele geheugen in de Koninkrijksrelaties zo beperkt is, vooral aan Nederlandse zijde. ‘Steeds weer nieuwe politici, ambtenaren en andere professionals die, in mijn waarneming vrijwel altijd met de beste bedoelingen, steeds weer opnieuw het wiel uitvinden. Er wordt nauwelijks geïnvesteerd in kennisoverdracht. Zo komen we er nooit en dat kan en moet beter’.

Klimaat allergrootste uitdaging

Oostindie stipte ook de klimaatproblematiek aan. ‘Vandaag is het ondenkbaar over de Cariben te spreken zónder de bedreigingen van klimaatverandering daarbij te betrekken – en zonder over *climate injustice* te spreken, die de Cariben en ook elders de *global South* dubbel treft. Ik hoef maar te verwijzen naar de even eloquente als dramatische toespraak die de premier van Barbados, Mia Mottley, onlangs op de klimaatop in Glasgow hield. Klimaatverandering is, wat mij betreft de allergrootste uitdaging voor de Cariben’.